Ann. I. Num. I.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium subnotationis annuae, [illegible], in Italia est Libel. 10;
ubique extra Lib. 15, M. 12, Sch. 15, Doll. 3.

[illegible] et omne genus indicationes pretio [illegible] [illegible], quod est in [illegible]
ante [illegible] Lib. 1 [illegible];
postea vero [illegible] pro [illegible]

Concta mittuntur ad Aristidem Leonori *[illegible], VOCIS URBIS administratorem.*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCII

M DCCC XCVIII

Ann. I. ROMAE, Kal. Novembribus MDCCCXCVIII. Num. I.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia . . . . Lib. 10
Ubique extra . Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3

BIS IN MENSE PRODIT

ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

VOX URBIS

Romanum Commentarium latine scripturos haud poenitet superbum sane titulum posuisse. Quid enim romana Urbe maius aut lingua? Ex hac omnium terrarum arce, ubi divino consilio imperium est constitutum nullis nec Alpium nec Oceani finibus circumscriptum, grandis olim intonuit vox, sive quae iura et leges imponeret, sive quae humanitatem cultumque inferret, unde cursus ad omnem excellentiam barbaris etiam pateret.

Eccui non sunt auditae populi romani laudes, quum magnae in rebus omnibus, tum in re militari maximae? An vero ullam usquam esse oram tam desertam putemus, quo non cum rerum fama romana signa pervaserint? Ac fuit profecto quaedam ad amplitudinem et gloriam et ad maxima quaeque gerenda divinitus adiuncta fortuna: « Congruebat enim », inquit S. Leo Magnus, « ut pervios haberet populos praedicatio generalis, quos unius teneret regimen civitatis ». Quibus resonare illa videntur Aligherii poetae:

Urbs atque imperium, volumus si vera fateri,
Fundamenta loco sancto sunt iacta parando,
Quo sedem antiqui Petri successor haberet.

Itaque vetus illa vox Urbis, sive quae a Curia manaret, consilio omnium amplissimo, quod quasi deorum consessum mortales sunt admirati, sive quae post eversam libertatem imperatoriae maiestatis esset atque potentiae, tum scilicet quum res maxime florerent, visa est illico conticescere. Silere enim oportuit homines divinis concentibus resonante caelo: *in terra pax hominibus*. Mox novissimi illius verbi exstitere praecones, in primisque apostolorum principes, *quorum in omnem terram exivit sonus*. Cuius gratia rumoris quaecumque iniuria temporis aut fortunae in Urbe ceciderant sunt brevi restituta melius, Romaque iterum,

Facta caput mundo, quidquid non possidet armis
Religione tenet.

* * *

Christianae Urbis vocem xx prope saecula reddiderunt, quamvis nullo tempore defuerint homines malis moribus opinionibusque depravati, qui eam hic illic niterentur opprimere. Hi Evangelii humanitatem et cultum despicati, propositaque sibi nulla nisi Curiorum aut Camillorum virtute, quum magnam speciem doctrinae prudentiaeque praeseferrent, visi sunt in summa inanitate versari. Nullam enim consectati sunt eminentem effigiem antiquae virtutis, sed adumbratam imaginem gloriae. Cumque aemulari vellent *romanos rerum dominos gentemque togatam*, misero quodam fato eo miseriae devenerunt, ut romani nominis ipsos puderet.

Haec in eorum consuetudinem non cadunt qui pene cum lacte nutricis amorem Religionis simul et Urbis suxisse videntur. Quorum aures simul vox Urbis percellet, ea statim excipietur sic, ut non alia Roma locuta esse existimetur, quam quae orbis princeps communi acceptione intelligitur. Ea vox veritatem pluribus modis infractam saepe restituet; ea per occasionem monebit, non legiones, non classes, non regum foedera aut civitatum perinde firma esse imperii munimenta, quam iustitiam, religionem, mutuum amorem, honesta consilia, concordiam; ea stimulos admovebit, ut, pro suis quisque viribus, praesertim multis litteris multaque doctrina, causam Religionis et humanitatis tueatur.

* * *

Quod si titulus Commentarii nostri delectat insignis et pulcher, haud est sane quod quisquam latini sermonis usum reformidet. Omittimus quae de huius pondere, brevitate, copia praestantissimi auctores scriptum reliquerunt; nec divinum et incredibile genus Tullianae orationis memoramus, nec recensemus permagnas ex iis litteris et ad loquendum et ad recte sentiendum utilitates. Quis enim ignorat et fuisse eam linguam romanae magnitudini parem et esse modo veluti thesaurum quendam omnis eruditionis et antiquitatis? Aut quem fugit eius vestigia fuisse non pressa leviter ad exigui praedicationem temporis, sed fixa ad memoriam romanae gloriae sempiternam? Verum illud potissimum ante oculos observatur quod catholica Ecclesia, omnis antiquae maiestatis haeres, quam linguam fatiscentis imperii fortuna obtulit, eam in divinae sapientiae interpretem suaeque convertit. Quare nemo prudens obiecerit rem nobis esse cum mortuis,

---

Ingens nuperrime orbem pene totum desiderium pervasit, doctissimos quosque ad idiomatis unitatem revocandi. Experimentum ad id sumptum in irritum cessit, cum potiusquam unum inter plura loquendi genera eligeretur, antiquitate, diuturno usu, vi et ingenita perspicuitate praecellens, novum ad lubitum effictum est, idque sapientia vacuum et elegantia, impervium, barbarum, quod simul ac rerum novarum captatores aggredi coeperunt, litteris exculti homines, consensu unanimi, abiecerunt.

Verum latina lingua, vel aevo nostro doctorum exercitatione probata, iis pollet dotibus, quibus universim, perinde ac generis humani idioma, haud difficile usurpetur. Ea nimirum Virgilium aluit et M. Tullium, Horatium, Catullum, T. Livium et I. Caesarem, Sallustium ac Tacitum, Terentium et Plautum, Phaedrum et Cornelium Nepotem. Terram, imposito iure, edomuit, temperavit aequitate; christiana fide abluta, divinam patefecit sapientiam, sacrisque praefuit operandis. Nec eam humanae philosophiae cultores negligere passi sunt, cum praeter Scholasticos, aevi renascentis principes, quos inter memoro Nicolaum Cusanum atque Copernicum, in deliciis habuere, et post eos clarissima illa metaphysices et historiae naturalis lumina, Leibnitius atque Linneus.

Tempestive proinde ephemeridem in Urbe edendam Viri amplissimi excogitarunt, quae novos ac veteres divinae humanaeque sapientiae thesauros proferens, latinam indueret maiestatem.

Coeptum opus gratulor vehementer, D. O. M. adprecatus, ut late per orbem diffusa, *Vox Urbis*, oborituro iam saeculo, dominicam vocem praecurrat.

Ex Aedibus Vicariatus,
Romae, idibus octobribus M.DCCC.XCVIII.

Lucidus M. Card. Parocchi.

MONITUM

[illegible] *Vocis Urbis* exemplar libenti animo ac- [illegible] fuerint favore, etiam atque etiam eos [illegible] nomine et perspicua domicilii indicatione [illegible] quam cissime mittant, ne mora sit ulla [illegible] ac dimittendo.

[illegible] qui nobiscum de omnibus [illegible] colloqui poterunt, itemque [illegible] operam navant, sive studiis [illegible] latinam linguam docent, [illegible] benigne respiciant, le- [illegible] enim, et latinae lin- [illegible] erit omnibus utilitati [illegible] conscribere [illegible] dummodo ab in- [illegible] et in- [illegible]

[illegible] *summo colore ac* [illegible] *illustrat, dono* [illegible]

[illegible] PUSTET

[illegible] Congregationis

[illegible] — ROMAE

[illegible] *variationes et in rubricis* [illegible] *sive missalis* [illegible] *Quo factum est ut non solum* [illegible] *omnes rubricas et alias* [illegible]

[illegible] parvo.
[illegible] in-18.
[illegible] in folio parvo, et idem in-4.
[illegible] etc. novissima editione conscripta fuerunt.

[illegible] *institutam esse, quam SS. D. N. Papa* [illegible] *copiosissima collectio operum Theologiae,* [illegible]

FRIDERICUS PUSTET
SS. Rituum et S. Sedis typographus.

Num vetari possumus quo minus hoc unum expendamus? Optimum quidem esset, quod fuit et est in optatis omnium hominum sapientium, si id contingeret aliquando, ut omnes omnino universi orbis nationes uno eodemque sermone uterentur, quo omne id quod toti humanae societati beneverteret, omnibus, nulla interpretationis ope, compertum foret et pene vulgare. Atqui hoc in communi locutione principatus nisi latinitati detur, nulli unquam dabitur alteri. Cuncti enim homines, cuiuscumque demum nationis sint, ita proprium sermonem diligunt ut censeant non solum esse optimum, sed omnibus aliis esse praeferendum; neque ab hoc iudicio recedent unquam, nec patientur hoc suo iure a quopiam fraudari, ac de loco principe dimoveri. Quidquid enim nativum est, nequimus non arctissime et vehementissime adamare. Iam huiusmodi dilectione caret lingua latina, quae publici iuris est, nec potest quis ut suam sibi vindicare. Video tamen exceptionem non defuturam obiicientium linguam latinam propriam esse romanae Ecclesiae, id quod maxime prohibet ne sermonis latini usus universae societati communis fiat. Qui enim Ecclesiae invident eique acerrime reluctentur, nulla aetate defuerunt, atque hac potissimum nostra et plurimi sunt, et adversarii quam qui maxime. Fateor haec esse verissima, nec tamen illud a veritate arbitror abhorrere: praeter linguam latinam, nullam esse aliam veterem, nec futuram noviter inventam, quae omnibus praesto sit ut mutua sermonis et societas et communicatio nationes inter amico foedere contrahatur. Ceterum haec a nobis obiter dicta esse existimentur. Non enim ita nos decipimus, nec tam arrogantes esse volumus ut putemus ephemeride hac nostra id posse nos assequi, quod impedimentis undequaque salebrosissimis irretitur.

Aliae sunt caussae, quae nos movent ut opus hoc tractemus, quod speramus non futurum

Periculosae plenum opus aleae.
(Hor., *Od.* II, 1).

* * *

Movit nos primum aliorum exemplum et potissimum *Praeconis latini* philadelphiensis, qui ex America in Europam felicissime enavigavit, atque adeo erexit in spem nos etiam et in Italia et in ceteris Europae partibus et apud ceteras gentes transvectos non inhumaniter exceptum iri. Visum est etiam oppido conveniens ut huiusmodi experimenta urbe Roma prodirent, in qua veluti in suo domicilio et floruit et florescit adhuc germana latinitas. Suasit deinde, multorum praeclarissimorum virorum querela, qui aegerrime ferunt studium latinae linguae in adolescentium animis sensim in dies elanguescere, et operam omnem et cogitationem ad illud redintegrandum impendunt. Id tandem consequi vehementer cupimus quod egregie animadvertit Iosephus Tuccimei, rerum naturae scientia et multarum doctrinarum cognitione clarissimus, latinam linguam esse restaurandam, sibique auguratur fore ut, qui eruditione praestant atque opes suas assiduo studio conquisitas divulgant, non quique suum sed perspectum doctis omnibus latinum sermonem usurpent et scientiarum incremento prospiciant (1).

BIROTA VELOCISSIMA

(LA BICICLETTA).

Aspice; binarum sunt haec portenta rotarum;
Stat mea, qua impellor, vis in utroque pede.
Insilio sellam; vix dura manubria movi,
Sub pedibus tellus aufugit; ecce volo.
Si mihi tunc mulier, simplex aut forte puella
Occurset, costas illico fracta cadet.
Non populo aut plebi facta est haec semita; nostram
Heroes totam currimus impavidi.
Currimus impavidi, fera gens; iuvenumque senumque
Nos iuvat in media rumpere colla via.
Non cornu canimus, sed tintinnabula raro
Pulsantur: damnum displicet? ipse cave.
Ac nemo e multis ne tum custodibus Urbis
Scribat quem numerum sella homicida gerit,
Vix rupto capite, illiso vel civis euntis
Naso, praecipites tollimur ex oculis.
Sistere sic nemo nos coram iudice coget,
Sic impuniti cras repetemus iter.
Sic nos ridemus leges, ipsumque tribunal,
Sic vespillonum turba frequenter ovat.

O magni! o fortes! iterum salvete iterumque,
Ac natibus vestris sit pia semper humus!

Maurus Ricci.

Hisce rationibus adducti manum operi admovimus, remque gerere, quam minimum indecore facere possumus, in voluntate est.

Si quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin secus, patiemur aequis animis.
(Pl., *Cas.* 2, 6, 24).

P. Caesar De Angelis.

(1) Vide sis, eius libellum, qui inscribitur: *La lingua scientifica internazionale, o Restauriamo il latino.* Roma, 1892.

Maxima debetur puero reverentia: si quid
Turpe paras, ne tu pueri contempseris annos.
(Iuv., *Sat.* XIV, 47).

ACRAEPHIENSIS INSCRIPTIO
ET ORATIO NERONIS

Mauritius Holleaux gallus in Lugdunensi studiorum universitate doctor antiquitatibus rerum graecarum tradendis, cum supremi in Gallia studiorum antistitis iussu quaerendis lapidibus litteratis effoderet in Boeotia, forte accidit ut sub exitum anni 1888 in oppido cui nomen Karditza, prope vetustissimam urbem Acraephiam, in aede sacra Georgio martyri marmor detegeret cum litteris incisis, quod licet muro connexum et maiorem partem muri anteridio quodam obductum, emissitios tamen oculos docti viri non effugit, qui versibus extremis non sine labore lectis subito maximi ponderis oblatum sibi intellexit esse monumentum. Templum enim illud probe noverat fere totum ex redivivis lapidibus structum idque complecti spatium quod olim ad antiquissimum Bacchi fanum pertineret. Saxis autem aliquot ingentibus, quae maxime obstarent quominus litterae calce oblitae legerentur ex anteridio sublatis, opere supra quam cuique credibile est incommodo triduo absoluto, nuncium inventi dedit vulgandum diariis. Cum ego mensem iam moratus Athenis vesperi quodam, ut moris erat, deambulatum irem, inaudivi repente vias et plateas clamoribus resonare diaria volitantia vendentium puerorum, qui vocis intensione diversa illud idem centies iterabant: « ὁ λόγος τοῦ Νέρωνος, ὁ λόγος τοῦ Νέρωνος ». Quid esset miratus, empto diario, statim comperi non ficta ut mercem extruderent, non mendacia pueros tanto cum strepitu clamitavisse per vias, sed ipsam revera Neronis orationem venumdari, quam omnes pene dicam veteres rerum eius aetatis scriptores ad Graecos habuisse ferunt imperatorem illum, quem tota fere Graecia obeuntem certamina exceperunt effusissime, quamque eandem obiter indicare memineram ipsum Svetonium. Hic enim Neronis in Acaiam iter, eiusque gesta et ludicras victorias persecutus, provinciamque universam libertate, iudicesque certaminum pecunia grandi et civitate romana donavisse testatus, haec, ait, beneficia e medio stadio Isthmiorum die, sua ipsum voce pronunciavisse.

* * *

Rei novitate perculsus inventi nuncium misi Romam, et Petrum Angelinium latinis litteris tradendis doctorem, quocum a condiscipulatu et vitae consuetudine et studiorum societate vivo coniunctissime, certiorem feci per litteras, quas hic mihi liceat integras transcribere.

« Paucis abhinc diebus, quod evenisse legimus adolescente Svetonio, excitatum hic ab inferis putavi Neronem, non qui humani generis excidium afferret, sed qui se proderet Graecorum amantissimum, eosque ediceret libertate donatos et solutos omni onere publico. Quid hi nostri Athenienses gravissimis onerati vectigalibus?... Quo animo revocatum ab Acheronte opperiri Neronem? quibus laetitiae vocibus excipere pollicitum se quae maxime cupiant largi-

nisi forte velit Ecclesiam, non modo a praeteritarum rerum memoria, sed etiam a nostra seiungere. Pravum quoque iudicium erit illorum qui putaverint, nobis, vitio malignitatis humanae, vetera semper in laude, praesentia fastidio esse. Neque enim ita sumus recentium incuriosi, ut nos doctrinae cuiusvis incrementa non moveant; quin etiam id ipsum aetati nostrae laudi tribuimus, quod multo acrius quam antea excitata studia fuerint, ut incorrupta inquireretur latini sermonis integritas. Verum, quemadmodum in singulis artibus ducenda simul ratio est et scientiae et usus, ita etiam latinitate cupimus nos esse non solum perfecte planeque eruditos, sed etiam cotidiano usu limatos. Squalere enim necesse est arma, nisi tractentur; iacere autem arma haec nostra nec ipsorum dignitas sinit nec Ecclesiae ratio aut disciplina.

***

Sed nec praesens humanitas, quae crescit in dies rebus novis cognoscendis, patitur in latinam linguam tamquam in corpus inspici demortui animantis, studio nullum in usum deducto. Etenim in tanta librorum per orbem colluvie, nisi forte gentium omnium linguas tenere posse arbitremur, loquendi audiendique commercium erit profecto perarduum. Quare multis iampridem visum est oportere homines eruditos eiusdem linguae societate inter se esse coniunctos. Etsi autem alii aliam proponant, facili negotio intelligi potest latini opportunitatem sermonis probari quamplurimis.

Multa fidem promissa levant: ita multi fortasse cum Flacco. Nos autem nulla alia de causa spem fovemus ineundae gratiae apud lectores, nisi quod non obscure feramus plenum difficultatis ac laboris negotium nobis esse susceptum. Neque enim illud potissimum latet, maiorum sermonem usurpantibus, quandoquidem ab augustea aetate recedere minime liceat, verborum copiam saepissime defuturam. Qua in re non ita bono animo esse iubet Tulliana sententia in libro I *de Finib.* « latinam linguam non modo non inopem, sed locupletiorem etiam esse quam graecam », uti potius illud Quintiliani vulgatissimum, « aliud esse latine, aliud grammatice loqui ». Quamobrem, si quando ignobiles verborum opifices esse cogemur, conabimur tamen ut, in universum spectantibus, ea quae afferemus latine dicta esse videantur. Ceterum, qualiscumque industriae nostrae erit futura virtus, illud certe recreabit, et Urbis et latinitatis studio animos incendisse, quocum utroque vera fides et humanitas arctissimo sunt nexu coniunctae.

v. u.

Nil mortalibus arduum est.
(Hor., *Lyric.* I, 3).

Durum! sed levius fit patientia
Quidquid corrigere est nefas.
(Hor., *Lyric.* I, 24).

Homine imperito nunquam quidquam iniustius est
Qui nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.
(Ter., *Adelph.*, act. I, sc. 2).

VOCIS URBIS ANTESIGNANI

Latino sermone elucubratam ephemeridem vulgamus, non tamen opus inausum atque intentatum inimus. Viros quidem non sane multos, sed ingenio et eruditione praestantes in hac via nos antegressos facem nobis praetulisse libentissime fatemur. Omnium fortasse princeps Carolus Henricus Ulrichs dignus est qui maximis ad posterorum memoriam laudibus honestetur. Qui cum discrimina et labores aerumnosissimae vitae nunquam animo percusso et abiecto pertulerit; visus est sibi in linguae latinae studio et exercitatione nactus esse perfugium, ubi unice conquiesceret. Referre libet quae in hanc rem scripto consignavit in commentario, cui titulus *Curriculum vitae literarium*, quod edidit vir pari nobilitate et humanitate insignis Nicolaus Persichetti, Aquilae ad Aternum.

«Cum anno», inquit, «1866 Prussiani occupavissent patriam meam, conciones habui publicas, quibus adversarium me ostendi eorum invasioni et hostili iugo, et regi Hannoverae fidelem. Quod valde aegre ferens dux Prussianorum propugnaculo prussiano me inclusit. Quamquam in vita actuosa, vulgo practica, nihil fere praestiti, semper literas amavi. Anno 1880 relicta Germania, Neapolim me contuli ibique tres annos commoratus sum. Unde anno 1883 gelidioris aeris causa migravi Aquilam. Cordi meo per totam vitam fuit lingua latina. Perpetuum, ceterum censeo, ut ita dicam, mihi mansit: linguam latinam non esse delendam. Cuius amore et cultu motus anno 1889 hic condidi parvos libellos periodicos latinos quos nominavi *Alaudas* ». Atque horum vices quae fuerint, paullo post ita commemorat. « Quae *Alaudae* a me scriptae non quidem ita multos assequutae sunt lectores, at saltem factae sunt, quod mihi in votis erat, ut hac voce utar, internationales. In fere omnibus civitatibus Europae lectores ex pacto eis exstiterunt (maxime in Britannia et in Russia) etiam in America, in Aegypto (Cairo et Porto Said), in Asia (Madras et Taschkent, Taschkentii non minus 15), unus adeo apud ipsos antipodas Novae Zelandiae oppido Wanganui. Inter lectores ex pacto sunt unus rex (trans alpes), una regina (stirpis latinae), bibliotheca musei britannici Londiniensis, in Finlandia bibliotheca alterius Lycaei i. e. Svecici, Helsingforsiensis aliae. Sinit mitti sibi honoris causa *Alaudas* bibliotheca apostolica Vaticana ».

Addidit nobis animum tenax viri propositum quo septem continenter annos in hac palaestra desudaverit, non quidem ut fructus ad rem familiarem vel alendam vel ornandam perciperet, cum aetatem pene omnem in maxima egestate transegerit, sed ut linguae latinae studium, quantum sibi licuit, proveheret, eamque summo in pretio habendam esse contenderet. Ceterum post eius obitum potissimum inclaruit, cum eruditissimus quisque, non ignarus *Alaudarum*, illustri eum laude celebrarit. Reliquis praetermissis, uno utar testimonio Iosephi Mengotii, qui memoriam tanti viri hoc honoris titulo tradendam curavit posteritati:

CAROLO · HENRICO · ULRICHS
FRISIO · PATRIA
VIRO · DESIDERATISSIMO
INTER · DOCTOS · INSIGNI
INTER · SAPIENTES · EGREGIO
INTER · LITERATOS · POETASQVE · DISERTISSIMO
OMNIBVS · PRAEDITO · DOTIBVS
QVIBVS · OPTIMI · CIVES · ORNARI · SOLENT
AQVILAE · AD · ATERNVM
PRIDIE · IDVS · IVLIAS
MDCCCXCV
AETATIS · SVAE · SEPTVAGESIMO
VITA · MIGRATO
ADMIRATORES · AMICI
SVBSCRIPTORES · LECTORESQVE · EPHEMERIDIS
CVI · ALAVDAE · NOMEN
QVAM · AD · SERVANDVM
ATQVE · TOTO · TERRARVM · ORBE
LATINVM · SERMONEM · PROPAGANDVM
ILLE · EXCOGITAVIT · EDIDITQVE
HOC · MARMOR · SVA · FAMA · CADVCIVS
AERE · CONLATO
ERIGENDVM · CVRARVNT.

Verum huius viri fama Europae fines feliciter praetergressa in Americam peragravit. Eam enim de Carolo Ulrichs *Praeco latinus* Philadelphiensis mentionem facit, qua nulla praestantior. Accipe haec, quae leguntur in vol. I, num. 12, mense septembri. « Carolus Ulrichs vir grandaevus, doctus, cuius fama totum mundum illustraverat, quem ex omnibus orbis inhabitati partibus, ob insignem doctrinam, modestiam, fidem et pietatem admiratione sumus et veneratione prosecuti, in regno culto vicenas universitates, centenas scolas superiores habente, in xenodochio oppidano miserrimam oppetiit mortem ».

***

Hunc auctorem ea mente attulimus ut alterum non modo antecessorem sed et collegam potissimum commendaremus. Tametsi commendatione nostra non egeat; ipse enim celebritate sua se commendat. Qui multis abhinc annis exortus, adulta iam aetate, confirmatisque viribus in suscepto agone decertans perseverat.

Potest autem sibi merito gratulari, exemplo nos suo ad eandem dimicationem subeundam excitasse. Iam si minus ipsi aequiparabimur eventus assecutione, exhibere in animo est, consilii eiusdem, eiusdemque propositi firmitatem. Adhaeremus enim titulo *Praeconis latini*, quo folia tamquam tessera insignivit, « ad propagandum nimirum sermonem latinum nec non ad fovendum literas latinas » (1).

***

Sed latini sermonis, dicet quispiam, quae tandem utilitas? Multa profecto non solum non aspernenda, sed magnopere expetenda. Mitto latinae linguae dignitatem, ubertatem, leporem, mitto veterum scriptorum copiam aetatis aureae, quorum lectione mirifice delectamur, et quorum sermo:

Vehemens et liquidus puroque simillimus amni
Fundit opes Latiumque beat praedivite lingua.
(Hor. *Ep.* II, 2, v. 120).

(1) Ne longiores simus, nullam mentionem facimus de ephemeride, cui titulus *Zoologicae res*, quam aliquot menses viri praestantissimi in Urbe ediderunt; de *Bibliotheca philologica classica*, quae nunc quoque Berolini, de *Mnemosyne bibliotheca philologica*, quae Lugduni Batavorum quater in anno prodit, aliisque.

nobis occasionem dederint opportunam, qua maxime liberales in vos praestaremur. Alios enim principes uni alterive civitati libertatem donavisse scimus: soli contigit Neroni ut integram provinciam in libertatem vindicaret ».

Epaminondae Decretum.

Epaminonda Epaminondae filius Sacerdos perpetuus domus augustanae et Neronis Claudii Caesaris Augusti ita censuit: Quum Nero orbis terrarum dominus, Imperator maximus, tribunicia potestate XIII, pater patriae, sol novus qui splenduit Graecis, decreverit velle se Graecis beneficentissimum esse, cum Ipse grates referat obsequiumque praestet Diis nostris, quorum sub tutela dicat se semper fuisse, cum Imperator excelsus, unus omnium post hominum memoriam Graecorum amator, Iuppiter Liberator, nobis dederit libertatem non aliunde advectam, sed hic indigenam, olim Graecis ereptam: cum nos in pristinum decus restituerit, atque ut nostri iuris plenissime essemus effecerit, quumque tanto beneficio tam insperato cumulum addiderit omnium rerum immunitatem, quam nemo Imperator nobis ante Illum donaverat perfectam, placere Magistratibus, Adsessoribus, Populo, primum Aram Iovis Servatoris Arae proximam consecrari in eaque inscribi « Neroni Iovi liberatori in aeternum », atque in Aede Apollinis Ptoi prope imagines, quae patrios Deos nostros referunt, poni statuas Neroni Iovi Liberatori, Deaeque Augustae, ut hoc obsequii testimonio et civitas nostra suae pietatis sensus ostendat erga dominum Augustum Neronem, eiusque domum: deinde placere decreti huius exemplar marmore incisum alterum in foro ad Aram Iovis Liberatoris, alterum in Aede Apollinis Ptoi adservandum collocari.

Ferdinandus Pellegrini.

VESPERAE PALATINAE

SEU

DE NOVARUM APPELLATIONE RERUM

I.

Romae quum degam, quotquot in urbe sunt, veterum monumenta temporum, virorumque assidue requiro, ac mihi solitario et silenti dulce est ruinas inter multiplices commorari.

Inest illis quasi quidam ineffabilis halitus, et ad eas quasi quaedam aura circumvolat, quibus et cor et animus ad insuetos affectus, cogitationesque moventur. Rara tamen invisendi et standi potestas, prout in solitudine et silentio lubet, nam frequens saepe circuit ac perstrepit manus curiosa scrutantium, quorum nonnullis videre et exclamare ac inter suos disserere sat est, quippe quia de moestis cogitare non curant.

Et iure quidem; non omnes enim ad nostra studiorum causa, sed delectationis causa venerunt.

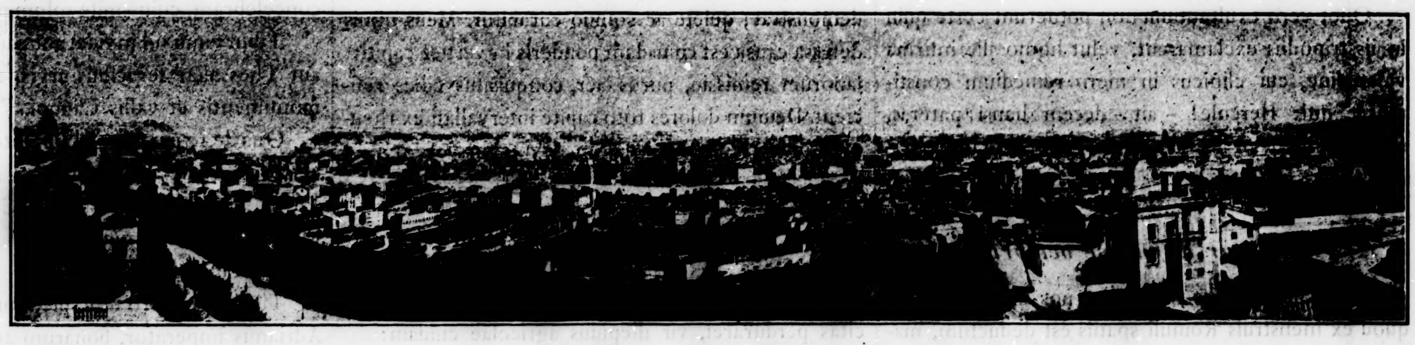
Mihi vero non sic; multa enim circa hominum rerumque casus moerenti subeunt animo simul cum recordatione praeteritorum temporum, quibus populus late rex, terra marique dominatus virtute et patientia, consilio quaeque regebat.

Et monumenta et imperium aerea saeculorum ala detrivit, sed leges et sapientiam proterere non potuit, neque facem illam extinguere quae in Capitolio semel erecta et mox in Vaticanum translata ad maternos Romae amplexus humanum genus accivit.

Quid Caesar, quid Scipio acturi essent si, novis hisce adinventionibus opem ferentibus, legiones commoverent suas? Quid Virgilius ille, quid Flaccus, quid ipse Tullius ore sonarent nova nostra circumspicientes? Quaenam nova nomina novis hisce inventis imponerent divini ingenii vena redundantes, et uberis flumine sermonis copiosi?

Haec ego, solus insidens super eversae columnae trunco, in Palatino meditabar septus ruinis Caesareae Domus.

Et ecce divellor a cogitationibus meis, non sponte quidem, accedente ad me viro quodam candida toga induto, veneranda senectute spectabili, promissa barba, imperatoria forma ac dignitate vultus et incessus verendo.

Urbis prospectus e Ianiculo.

Monachum putavi, qui vanitatem rerum humanarum, fragilemque fortunam propius consideraturus eo veniret, ubi et vanitatis, et fragilitatis humanae potentiae maxima prae oculis argumenta passim habentur.

Sapiens, qui, vana ista et brevi praeterlabentia iudicans, ad ea, quae sempiterna sint, mentem advertit!

Sapienti dare locum, proximum retinere, si fas esset, cum eo de quibus vellet, sive circa essent, sive longius, sive recentia, sive antiqua, colloqui, optimum mihi fore duxi, et oculis, et frontis urbanitate, et gestu magis quam verbo, invitavi ut dexter mihi sederet.

Suavitas quaedam ingenii in ipso venientis ore eminebat, nec diversi a facie mores et indoles. Quippe neque aspernatus est me, neque restitit anceps, sed bonus et comis assedit, mulcensque sinistra profusam, inferius quam ad pectus, nivalem illam barbam (hoc illi saepius in more esse animadverti), sic fari latine cepit:

— Gratiae tibi sint a me, uti sunt, ac sentio.

(Ad proximum numerum).

Hyacinthus De Vecchi-Pieralice.

Interea pleno quum turget sacculum ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

(Iuv., *Sat.* XIV, 28).

VARIA

In memoriam Monaldi Leopardi comitis.

III kal. iulii vertentis anni, C a die natali percelebris poetae Iacobi Leopardi, Iacobus alter nepos imaginem aeneam atavi Monaldi in bibliotheca domestica hoc titulo dedicavit:

MONALDI · LEOPARDI · COMITIS · BENEMERENTISSIMI IMAGINEM · AERE · CAELATAM · A · C · AB · ORTU · IMMORTALIS · FILII · EIUS · IACOBI · QUEM · IPSE · EXEMPLO · ET · INGENTI · OMNIGENUM · LIBRORUM · COPIA · DOMI · CONQUISITA · AD · BONARUM · ARTIUM · STUDIA · INFLAMMAVIT ADIUVIT · IACOBUS · NEPOS · DEDICAVIT · III · KAL · IUL · A · MDCCCXCVIII

I. Cugnoni.

De Paccio nomine.

Guidoni monacho Camaldulensi.

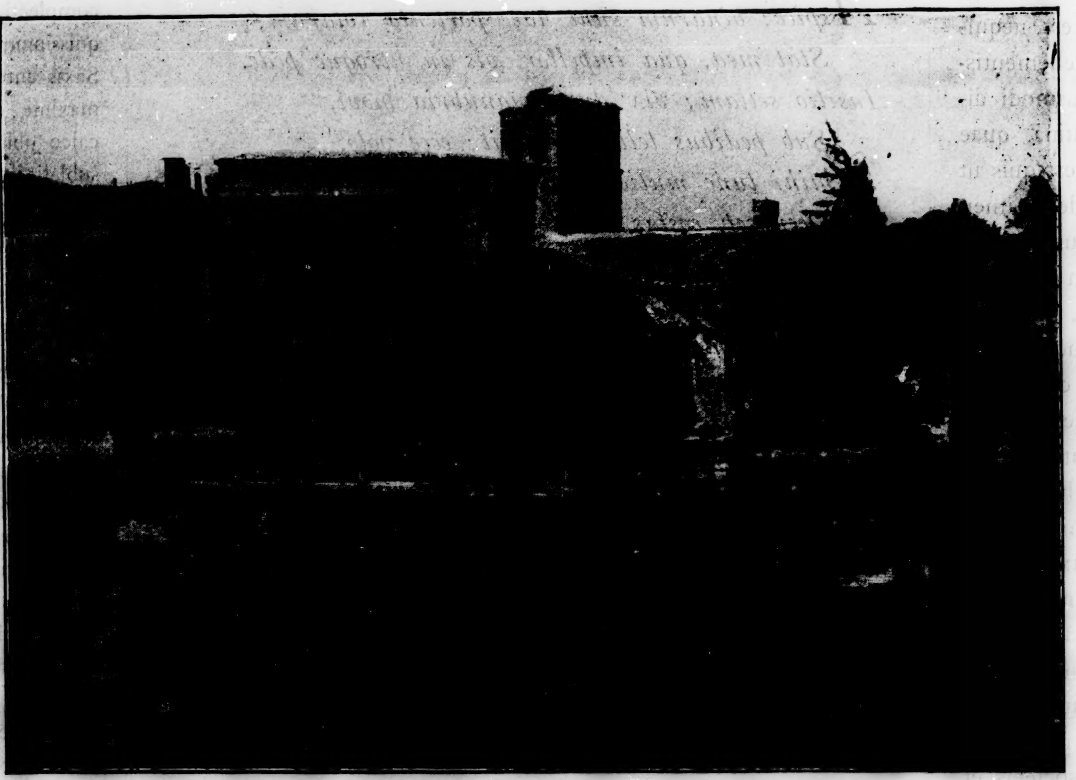
Petis a me, Guide, ut de *Paccio* nomine aliquid dicam. Libenter faciam, brevissimis verbis. *Paccius* (πακκιος) frequenter et *Pactius*, sed in marmoribus Paccium nomen et *Paccianum* derivativum legitur. *Paccius Ovius* sacerdos apud Samnites (Liv. X, 58). *Paccius* et Vibius duo fratres longe nobilissimi, Urbem adierunt veniam a Romanis exposcendi causa, uti apud Livium legimus, XXII, 15. Nomen cuiusdam *Paccii* M. qui nihil habuit antiquius, nil iucundius quam dulcissima uti Attici familiaritate, a M. Tullio memoratur, ad Att. 16. *Paccius* africanus a Senatu expulsus post mortem Vitellii an. 70 habetur in hist. Tacit. 41. *Paccius* tandem Antiochus rerum physicarum peritissimus, Philonidis pupillus, in Urbe commorasse habetur. Ingentem pecuniae vim brevi comparavit ex quodam portentoso medicamento, cuius compositionis vel mixturae secretum vivens nemini patefecit; ast morti proximus, supremis tabulis Tiberio imperatori tradidit, ad mortalium solatium. Galen. in opere cui titulus est *de compositione medicam.*; Scrib. Larg. *de medicamentis*, Marcell. Emp. pariter in opere *de medicamentis* de *Paccio Antiocho* saepe verba faciunt.

I.

De mense octobri.

Vox Urbis per mensem oritur, qui omni tempore et fere apud omnes gentes communi consensu inter iucundissimos anni habitus est. Pulcherrimum autumni spectaculum iste praebet, atque tempestatis suavitas ad negotia deponenda otiumque in suburbano requirendum induxit, ubi vineae pomariaque plura fieri coeperunt. Sed Romani praesertim eum peramarunt. Marti, rei Romanae parenti voverunt, cui idibus octobribus equum in Campo Martio solemni pompa mactabant; quatuor vero diebus post in eius templo hostias ad tibicinem immolabant milites armis instructi; ideoque dies ille *armilu-*

turum? Rides?... Nolim videri velle te ludere: ex urbe enim Galliarum principe x. kal. novembr. nuncium Athenas allatum, Gallum hominem doctrina praestantem id effecisse ut memoria ac desiderium Neronis hic revivisceret. Nuper enim vera huius imperatoris oratio ad veteres habita Graecos, his nostris Atheniensibus acceptissima, millenis hic diariorum exemplaribus edita disseminari in vulgus, lectitari passim, summis efferri laudibus. Tu vero si quantum praestiterit eloquentia Nero iam non poteras coniicere neque ex iis quae apud Tacitum, neque ex iis quae apud Svetonium aliosque veteres scripta legimus, utere modo acri iudicio tuo, virgulam cape censoriam, ut quam mittimus latine redditam Neronis orationem notes, quanti valeat iudices, dicas denique num qui cupidissimus fuisse fertur litterarum et artium idem orator fuerit certe probabilis. Tota abnormi vita multa in eo fuerunt omnino singularia et nova: multa illi cum Graecis communia, vel potius, eius inspectis moribus ingenioque, latuisse in ipso videtur graeca magis natura quam romana. Quae enim Cornelius monet romanis moribus abesse a principis persona, haec eadem testatur Tacitus vehementer illi in deliciis fuisse, caelare, pingere, cantus, aut regimen equorum exercere, carmina pangere. Undecim annos natus, praeceptis etiam eloquentiae institutus est a Seneca, doctore illius aetatis nobilissimo, qui, ut ait Svetonius, discipulum a cognitione veterum oratorum avertit, quo diutius in admiratione sui detineret, quique puerum otio graeco indulgentem perditissime more graeco docuit. Hac autem institutione fructus qui fuerint compertum omnibus est: artifex sibi et assentatoribus, maxime graecis, visus eximius: insano quodam furore agitatus poeticam attigit poeta mediocris, eloquentiae studium puer arripuit nullus orator. Primum enim, ut verba Taciti usurpem, ex iis, qui rerum essent potiti, seniores Romae adnotabant, alienae eguisse facundiae Neronem: regesque huius aetatis neroniana vides sequi vestigia, aliena eloquentia pro concione viros alloquentes a populo delectos, qui leges iubeant et vectigalia decernant. Utinam aliquando et principis imitentur exemplum, qui unus vectigalium pondere afflictissimos cives erexit immunitate! Sed haec praetereamus, ne videamur seria loqui. Quas igitur ferunt habitas ab illo imperatore orationes manu Senecae praeceptoris exaratas vel manifesto affirmant, vel obiter innuunt, qui neroniana gesta veteres persecuntur. Quid ergo? ineptus omnino rabula Nero dicendus? Nullis ipse naturae praesidiis ad dicendum accesserit: facile tamen credas eius illam orationem fuisse, qua dehortatur Senecam petentem ut quietem seni permittat, eiusque bona recipiat; haec enim oratio, quam qui refert, Tacitus, ornat arte sua, definiri commode potest verbosa principis grati animi simulatio: itemque alteram, quam nuper e tenebris erutam nolim arbitrere praeclarum aliquid esse, licet nocturnis diurnisque manibus doctorum hominum versetur. Utraque enim brevis est, sententiisque ita communibus referta, ut centies eisdem videatur usus in re simili. Utraque constat officiosissimis verbis, quae millies aucupantur aulici vel artis imperitissimi certas loquendi formulas rationesque ediscentes, quibus pro re nata facillime utantur. Praeterea si natura defuit ad dicendum, abundare oportuit doctrina, ipsomet fatente se tamquam munus acceptum a Seneca id habuisse, quod et meditatae, et subitae orationi posset occurrere. Manum eius denique et signum videas cum hic animadverteris luce clarius palam fieri studium vehemens et acre quo rapitur tota vita se efferendi supra Deos nedum supra ceteros mortales; quod quidem aperte prodit odium, quo prosequitur aemulos. Vide quibus se studeat cumulare laudibus: voluntatem suam munificam quanti faciat nullo cum principe comparandam: quo in pretio apud ipsum sint Graeci considera quos perpetuo dicat fuisse viles vel sub alieno vel sub domestico domino servos. Mendacissima reputes verba, quae singularem erga Deos Graeciae sospitatores illius pietatem redolent, a quo accepimus Deos omnes fuisse neglectos. Quid plura? Haec aliaque nonne satis indicant scribentis mentem et animum? Tibi modo curae sit neronianum hoc opus accurate perpendere: meae vero sunt partes postulare veniam si barbare verti non pro maiestate dicentis. Scias tamen omnes in eo me contulisse vires ut tibi probarer. Tu Romae cum sis et latine doceas ne putes futurum ut Athenis latine scripta ad te proficiscantur ipso te digna. Valetudinem tuam etiam atque etiam cura: hoc enim mihi gratius facere potes nihil. Vale ».

Templum Vestae Tibure.

* *
*

Haec ad amicum: quid nunc exacto decennio ad eos, quorum interest audire *Vocem Urbis* editam latine? Maxima capitur utilitas ex vetustissimis titulis qui numero quotidie maiori effodiuntur e terra testes aequales temporum, et rudera ex aedificio antiquarum aetatum prolapso collecta, summoque labore quaesita, ut nobis usui sint ad praesentem futurumque humani generis vitae cursum dignoscendum et moderandum. Praesens enim vita non integra est, sed caeca procedit si prorsus ab aetatibus secernatur antiquis. Parvi pendatur itaque acraephiensis inscriptio et oratio Neronis, artem dicendi si spectes: at quanti facias oportet litteratum illud saxum quod eius imperatoris aetati aequale fuisse vides? Unicum fortasse illius temporis vestigium, inter tantas oppidorum et urbium ruinas ad nos usque pervenisse? At historiam si spectes quam multa nos docet! quo anno, qua die, quo loco in libertatem Graecia vindicata fuerit, quod non bene veteres, titulus hic optime ostendit: cuius generis immunitas haec fuerit, re diu quaesita et disputata, acraephiensis inscriptic declarat fuisse perfectam, ut ab anno 67 post Chr. nat. ad Vespasiani tempora ea fuerit conditione Graecia qua fruebatur Italia. Damnatione nominis, Nerone mortuo, Senatus auctoritate decreta, tyranni memoria oblivione delenda erat sempiterna. Quare e monumentis omnibus publice factis ablatum apparet ex industria nomen, quod hic fortuito bis legitur intactum. Lapicidae denique vitia, quae hic occurrunt, utilia nobis magnopere sunt, ut quaenam eo tempore apud Graecos fuerit litterarum pronunciandi ratio innotescat, num quod vocant *iotacismi* vitium tum invaluerit: cum enim in incidendis litteris in errorem facile inducat ea, qua perperam utuntur lapicidae, pronunciandi ratio, legentibus titulum hic noster lapicida videtur *iotacismi* vitio laborasse. Hac tamen de re fusius alias si videbitur. Nunc vertenda acraephiensis inscriptio, et in primis notandum tribus eam contineri partibus edicto, oratione, decreto.

*
* *

Imperatoris Edictum.

Cum nobis in animo sit pro sua erga nos voluntate meritam referre gratiam Graeciae omnium gentium nobilissimae, edicimus ut quotquot hanc incolunt provinciam frequentissimi adsint Corinthi iv. kal. decembres.

Imperatoris Oratio.

Cum populus praestituta die frequens convenisset, haec imperator pro concione locutus: « Insperatum vobis, Graeci, donum, quamvis nihil sit quod ab nostra benignitate sperari non possit, gratificantes tribuimus quantum ne vos quidem ipsi ausi fuistis postulare. Omnes qui Acaiam incolitis eamque regionem, quam adhuc Peloponnesum appellant, Graeci, per Nos aucti estote omnium rerum immunitate, eaque fruamini libertate, qua nunquam estis usi ne optimis quidem reipublicae vestrae temporibus, quippe vel sub alieno vel sub domestico semper dominatu servi fuistis. Atque utinam, florente maxime Graecia, in potestate nostra fuisset augere vos tanto munere: multo enim plures gratificationis huius nostrae participes habuissemus. Quare tempori maledicendum, cuius vi et iniuria iam muneris huius imminuta sit amplitudo. Hac itaque die nulla miseratione at summa benevolentia trahimur ut erga vos benefici simus, agimusque grates Diis vestris maximas, quorum tutelam semper experti sumus terra marique, quod Ipsi

intuemur (pag. 4), opus mirae artis et pulchritudinis, graeco potius quam latino artifici tribuendum.

Nec deest, qui iudicet aedem ipsam Herculi Saxano dicatam fuisse (cui tamen non assentior), qui Tibure, alio in celebri fano, maxima religione colebatur.

Templum perpulchris columnis hinc atque hinc circumseptum cernimus atque elegantiori porta decoratum, quam veluti archetypum vir excellentissimus in architectonica arte Bonarrotius habuit. In epistylio mutila inscriptio legitur... L. GELLIO, idem probabilius, qui templum restituit.

Illud Tiburis arces ac moenia supereminet, situ admodum pulchro excitatum, et contra vestigia villae facundi Manlii Vopisci, cum ad eius pedes inspiciantur

..... domus Albuneae resonantis,
Et praeceps Anio, et Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.

(HOR., l. I, *Od.* 7).

Sive iuxta Statium:

Illis ipse antris Anienus, fonte relicto,
Nocte sub arcana glaucos exutus amictus,
Huc illuc fragili prosternit pectora musco,
Aut ingens in stagna cadit, vitreasque natatu
Frangit aquas: illa recubat Tiburnus in umbra.

Pergratam equidem voluptatem concipit qui, poetarum versibus ac scriptorum narrationibus assuetus, haec viserit loca, quibus natura pulcherrima propemodum coelestis horti tribuit ornamenta.

IOSEPHUS CASCIOLI.

Ludo et ioco uti quidem licet, sed sicut somno et quietibus ceteris, tum cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus.

(CIC., *De Offic.* I, 29).

ANNALES

DE RERUM CIVILIUM SCRIPTORUM OFFICIO.

PERFACILE est, nostris hisce temporibus, homines invenire, qui de republica saepe et libenter disceptent. Plerique enim autumant rem esse communissimam, et prorsus in omnium ore habendam. Quare et medicamentorum et fabae arabicae potionis tabernae nec non cauponae et viliora conventicula, a Plauto *desidiabula* nuncupata, redundant sententiis, et vaticiniis ex ore manantibus illorum, quibus videtur scientia civilis non transgredi fines rudis intelligentiae. Eorum ratiocinia non valde differunt ab iis, quibus vaniloqui ventilatores coram turbis obstupefactis divinatoriam artem suam impudenter iactant.

At scientia civilis, quae ad respublicas regendas et administrandas pertinet, quaeque vicissitudines populorum tangit, est res valde difficilis et acerrimarum mentium tormentum.

Ex multorum levitate ortum est illud genus ephemeridum scriptorum, obbrobrium et scientiae et literarum, qui loquuntur et obloquuntur de rebus pergravibus prorsus omnis consilii expertes, sesquipedalibus verbis utentes, quibus rudes et inconscii, facile ad assensum rapti, eorum sententiam sequuntur et malum pro bono excipiunt.

Ita fit ut vanae noxiaeque doctrinae vulgentur, quae animos exagitant vexantque, et impediunt quominus societas hominum attingat finem a Deo praestitutum, nempe felicitatem, mente errorum nescia, serenoque animo comparatam.

Discordiae civiles, caedes, rapinae quae omnia grata permultis sunt, initium capiunt ex consuetudine cum protervis ephemeridibus unde normam et ius nonnulli sumunt prave cogitandi et morem agendi.

Perbelle igitur faciunt, qui summa ope nituntur pro veritate et iustitia, atque scriptis vulgatis pro viribus contendunt ut bonum pro malo, pietas pro impietate, abstinentia pro luxuria, liberalitas pro avaritia, benevolentia erga alios pro amore sui ubique floreant, atque altissimis radicibus amplificentur.

Ista res vel ad officium pertinet eorum scriptorum, qui de scientia civili atque de imperiis regundis administrandisque disserunt ea maturitate et sapientia, quibus indiget negotium tanti momenti.

Verum munus scriptorum huiusmodi, qui tantum ephemeridibus exarandis dant operam, ni fallimur, existimamus absolvendum si facta dictaque perscribant, quae memoria digna videntur, satis habentes si parva, sed apta censura eorundem dictorum vel factorum, potens sit ad mores hominum quodammodo instaurandos.

Opus quod aggredimur, mirifice huiusmodi consilio respondet. Neque doctas disquisitiones, neque interpretationes difficiles et quasi speciosas urgebimus, potius officio fungentes auctorum illorum qui, ordine temporum, facta maiora describunt.

Bis igitur in mense, uti propositum *Vocis Urbis* expostulat, quandam speciem commentarii rei civilis perscribemus, ne qui legunt expertes omnino sint notitiarum quoad vicissitudines, quae maxime sunt prae oculis habendae.

DE PACE TUENDA.

Atque ut incipiamus, primum locum tenent, hisce extremis temporibus, illae Imperatoris Moscoviae Literae de armis ponendis, deque pace universa humanioribus artibus et consiliis procuranda.

Utinam mentes rectorum gentium leves non sint!, et Literae illae, quibus benedicunt populi reformidantes tantam copiarum magnitudinem in tam longe

SUMMO PONTIFICI LEONI XIII

LATINORUM AETATIS SUAE POETARUM FACILE PRINCIPI

DISTICHA

Dic, age, rursus alit Latium tibi, Musa, poetam?
Fallor, an ipse Maro pectora nostra tenet?
Unde melos tam dulce sonat? cantoribus illa
Non, nisi Virgilio, mollis avena fuit.
Cum vero rapit hunc Phoebus maiora canentem,
En numerosa agitans carmina Flaccus adest:
Seu Mariae plectro gaudet committere laudes,
Maternumque rogat Virginis auxilium;
Seu vocat, hostili carum minitante ruina,
Anxius ad tutum Pastor ovile gregem.
Alta Dei meditans animo quot concipit hymnos,
Ore tot illius rorida mella fluunt.
Parcite Pierides fidibus certare profanis:
Astitit afflatus coelitus ore Leo!
En placidam viridi carpens sub fronde quietem,
Corruere aetates, arma, thronosque videt.
Bella videt, quas et peperit tibi, Francia, lauros,
Donec erat patriae consociata Fides.
I, Clodovaee, pede i fausto, quem musa Leonis
Inserit heroum concilioque Dei!
Macte nova virtute, decus nostrum, alma Ioanna,
Felix o tantae carmine digna lyrae!
Cum vocat, approperant Superi, mala nostra levantque,
Ipsaque Mors coeli pandit amica vias.
Ferte, sed o plenis calathis!, nunc dona Camoenae,
Lilia puniceis fundite septa rosis.
En bonus ille Pater, tenui modulatus avena
Quae didicit cultor sedulus Hippocratis,
Tradere consilia auditur, queis robore vitam
Florentem possit ducere quisque suam.
Nonne igitur tibi magna satis laus, alme Sacerdos,
Hinc animas patriam, te duce, adire domum,
Quod facis ut valido pueri quoque corpore vivant?
Nil mirum: Pater es: te patris urget amor.
Salve, sancte Parens, hominum coelestis origo,
Per quem parta sibi saecula Christus alit!
Cinge tuas hoc flore comas, veniens quoque in aevum
Hac, utinam sero!, laude perennis eas.
Dum saecli perit irrita spes, te diva canente
Promissa, heu! dum nos vincla scelesta premunt,
Ipse Ducem pueris cognoscere voce dedisti,
Coelica qui pius ad pascua ducit oves.

ALOISIA ANZOLETTI.

strium appellatus. XIII autem ante kal. novembr., quippe Romanorum armis Aegypti subiectionem memorabat, peculiari Aegyptiaci nomine est cohonestatus atque in fastorum numerum relatus, non secus ac IV idus eiusdem octobris, in quem *Augustalia* incidebant, a Senatu instituta, amplissimis honoribus prosequendi causa Asiae, Graeciae, Siciliae Parthorumque victorem. Neque tamen hae tantum feriae per mensem istum ductae sunt: adde *Fontinalia*, quae *a medicando* nomen habuere.

♆

Fontinalia, Medica Romanorum.

Causa me latet, qua *Fontinalia* in templo quodam prope Capenam portam atque in viciniis agitata sint, ubi fontes puteique satis frequentes vario florum ac laureae ornatu conspergebantur, et ad mensem octobrem in more posita fuerint: tripudiane haec, quae *aquae* dici possint, *Medicis* opponebantur? In istis enim recentis vini solemnia, quod vetusto mixtum gustabatur, laeta palinodia, inter Latinas gentes maxime pervulgata, aëre personante:

Vetus, novum vinum bibo,
Novo veteri morbo medeor.

Quot vero exultantium non potuerunt certe quin in iis tripudiis exclamarent, velut homo ille infirma valetudine, cui clinicus in mero remedium constituerat, qui: Hercule! - ait - decem hausi pateras, multoque debilior factus sum!

♆

Sequitur de mense octobri.

Quamquam huius mensis ad nos usque nomen, quod ex menstruis Romuli spatiis est deductum, manavit, Romani ipsi pluries immutarunt (Tiberii eiusque matris in honorem *Livium* appellarunt; Commodus imperator *Invictum* dixit; *Faustini* nomen a Senatu iussum ob memoriam Faustae, Antonini - cui Pio cognomen - uxoris), hominum vero nominisque eadem finis fuit. Ab Atheniensibus huic mensi nomen inditum est *Pianepsion*, ex *sacris* Apollinis *Pianepsiensibus*, in quibus fabae coquebantur; a Macedonibus *Hyperbereteus* - id est postremus anni -; a Boeotiis *Demetrius*; a Cypriis *Demarchexagion*; ab Aegyptiis *Paophi*; a Iudaeis, Chaldaica voce, *Marchesuan* - est autem iis secundus anni -; a Saxonibus *Saetman*; a Germanis *Veimon* - scilicet *vindemiatorius* -, etc.

♆

Utilia.

Iis qui ex capite laborant.

Quot causae, tot species quibus capitis valetudo sensu percipitur. Clinicus quidam Londinensis causas eas remediaque opportuna refert: Molesta in frontem compressio, super oculis, vertiginibus fastidioque sociata, ex stomacho gignitur; cibo se parumper abstinere oportet. Frontis molestia acuta cum febri morbi supervenientis indicium ostendit, optimumque est consilium clinici sententiam requirere. Dolor in fronte persistens, absque vero febri vertiginibusque, argumentum turbationis praebet in viis respirationis; frequentes autem dolores occipitis morbum hepatarium significant, ac deambulando sanabuntur. Molestia acuta, tempora percutiens, inopiam sanguinis; cum alterius tantum ex temporibus, magnam nervositatem demonstrat; quiete ac somno curabitur. Mens nimis defessa causa est cuiusdam ponderis in vertice capitis: laborum remissio, purus aër, conquisitus cibus reficient. Demum dolores toto capite intervallati ex rheumatismo oriuntur, qui calore devincitur.

♆

Iocosa.

Cum iamdiu coelestes decessent aquae, atque siccitas perduraret, vir illepidus agricolae cuidam:

— Aeternae saluti consule — ait —; nisi enim imber ruat, crebrae in bestiis mortes.

Cui rusticus:

— Summis precibus coelum prosequar, domine, ut vitae saltem tuae parcat.

FORFEX.

TEMPLUM VESTAE TIBURE

NEMINEM latet celeberrimas inter urbes Italiae Tibur exstitisse, prope Romam ad orientem, cui nomen inditum a Tiburto argivae iuventutis viro ac fratre Coracis et Catilli.

Haec et Virgilius meminit:

Tum gemini fratres Tiburtia moenia linquunt,
Fratris Tiburti dictam de nomine gentem,
Catillusque, acerque Corax, argiva iuventus.
(*Aen.*, l. 7).

Tibur igitur argeo positum colono, et ripae molles, et dulces umbrae, et loci villarumque amoenitas sic ad se virorum excellentium ac poetarum attraxit animos, ut hi nil dulcius exoptarent; et Horatius ipse, qui in agro tiburtino in villa sua rusticabatur prope gelidum rivum Digentiae,

Quem Mandela bibit rugosus frigore pagus,
(*Ep.* 18).

inibi supremum diem obire cupierit, inquiens:

Sit meae sedes utinam senectae.

Sed et Virgilius, Ovidius, Martialis, Statius, Silius Italicus aliique poetae ac scriptores delicias tiburtinas concelebrant, cuius mite solum maximi viri incoluere.

Tibur enim nil invidet aut campis opimae Larissae, aut Thessaliae feracibus arvis, aut miris Athenarum monumentis et vallis Canopi.

Qua de re passim monumentorum vestigia, passim celebres villae, ubi Augustus, Maecenas, Quintilius Varus, ubi Brutus, Cassius, Centronius, Rubellius, Plautius, aliique innumeri, armisque togaque insignes, otia captabant.

Tiburtinae vero urbi splendorem maximum adiecit Adrianus imperator, bonarum artium cultor eximius, cum villam suam omnium magnificentissimam, postquam orbem romanum peragrasset, mirifice aedificavit.

Equidem vero inter celebriora Tiburis monumenta adnumerandum est TEMPLUM VESTAE MATRIS (vulgo dictum Sibyllae), quod hic repraesentatum

1]

ANTHEA

(Ex fabula H. SENKEWITZ POLONI, *Eamus ad Ipsum*).

C. Septimus Cinna, patricius romanus, emeritis stipendiis inter legiones, quum esset etiam tum integra aetate, Romam reversus est otii fruendi causa vitaeque per luxum ac voluptates agendae, quibus, ut tunc erant tempora, circumfluere divitibus liceret. Ei nulla deorum opinio erat: philosophiam pro nihilo habebat; bonum, virtutem vacua verba putabat, quibus nulla esset subiecta sententia. Cumque id unum sibi proposuisset, curare se molliter et iucundissime vivere, actae ex arbitrio aetatis admirationem iniecit aliquandiu civibus, donec, dissipata re familiari, nihil sibi relictum sensit nisi gaudii lassitudinem rerumque omnium satietatem. Huc accessit animi aegritudo maxima, qualem expertus fuerat antea nunquam. Nam praedives, et, ut iis temporibus, voluptarius, deliciis omnibus diffluxerat ille quidem, gloriae militaris cupiditatem expleverat, depulso periculo gestiens; idem cum suae aetatis philosophis valde coniunctus facile intelligebat, quos intra fines humanae vis mentis contineretur; artem, poesim admiratione et cultu fuerat prosequutus; in quo denique vita consisteret, quid eadem polliceri posset apprime tenebat. Nihilominus in iis omnibus persequendis magnum aliquid neglexisse sibi videbatur, nec quid illud esset diu cogitanti apparebat.

Postquam animus cum re concidit, Alexandriam profectus est proconsul, itinere nusquam cura vacuo usque Brundusium speque cito deiectus, quam conceperat, fore ut novis rebus videndis iungendisque amicitiis tandem aliquando posset mente consistere. Frustra etiam tentavit intermissam Urbis consuetudinem revocare, seque ingurgitare in voluptates, quibus animum a molestia avocaret. Denique ad ultimam perductus tristitiam, de eripienda sibi lucis usura cogitare coepit; iamque rei certum constituerat modum, quum singularis quaedam in somnis obiecta species a diro eum consilio deterruit. Sibi enim visus est cymba amnem traiicere et in opposita ripa cernere quasi servae figuram labore fractae ipsum praestolantis; eandem audire, data reverenter salute, dicentem, se ipsius esse moestitiam; processisse, ut obviam occurreret. — Tum primum expavit qui ad nullos casus antea extimuerat, simulque intellexit, si de altera vita cogitare sibi non liceret sine moestitia, hanc etiam post fata comitem futuram.

His pressus angustiis extremum consilium cepit percontandi philosophos, qui in Serapeo versarentur, si quam forte medicinam afferrent; sed qui difficilem extricaret nodum tolerandi ab ipso doloris exstitit nemo.

Erat eo tempore sapientium facile princeps in civitate Timon Atheniensis, vir nobilis atque, ut habebatur, omni doctrina eruditus institutisque philosophorum abundans. Is, miti ingenio ac peracuto, multis ab annis Alexandriae degebat, mysteriis Aegyptiorum cognoscendis intentus. Quem ut Cinna comperiit longe alium a ceteris esse philosophis, angustis iis atque ieiunis, brevi sibi eum arctissimo familiaritatis vinculo adiunxit. Insidebat in animo senis forma quaedam eximia humanae vitae ad praecepta rationis componendae, eratque doctrina cum dicendi copia et suavitate coniuncta. Quibus de rebus etsi magna esset admiratio adolescentis, stupor tamen longe maior iniiciebatur ore senis ad ingentem tristitiam composito. Itaque saepe in eo fuit ut ex ipso quaereret causam moeroris, suumque animum aperiret.

Forte vespere quodam, quum, remotis arbitris, uterque in peristylio constitisset in mare porrecto, apprehensa manu senis, adolescens acerbitatis suae virus evomuit, atque: — Hoc — inquit — vitae taedium mihi causa fuit consulendi philosophos. Te fortuna obiecit meae interpretem vitae; qui nisi meipsum mihi revelaveris, spem omnem ademeris, parem huic officio praestando quemquam futurum.

(*Ad proximum numerum*).

PETRUS ANGELINI.

provecta rei militaris scientia, tam multiplici ad internecionem instrumento, auspicium sint pacis tuendae, cunctis civitatum ordinibus valde assentientibus!

Pacis tamen fundamenta firmiora et coniunctiora naturae non multo ante Leo XIII, quem Deus diutissime sospitet, hortatus est in percelebri Litera Encyclica ad populum italicum, qua effectricem caussam et pacis et boni otii testatur esse concordiam in iustitia et maxime in caritate.

Exitus Literarum Imperialium incertus est. Testimonium tamen perhibent animorum bella, iure adversantium, ob magnae molis calamitatem, qua nunquam vacant arma minaciter districta, ad alendas, quam ad tollendas simultates et suspiciones aptiora, uti edicebat idem sapientissimus Summus Pontifex in Allocutione, habita decem abhinc annis, die XI februarii MDCCCLXXXIX.

Sunt qui mente agitantes foedus, quod fertur pene initum a Germanis cum Britannis, non optime sperant de felici exitu Literarum Imperialium earundem.

Ad animos consternandos accedit illa Germanorum Imperatoris fervidior oratio, in epulo, quod Vestphaliae incolae appararunt mense superiore.

At nos tum urgebimus hanc rem, cum ad extremam rationem devenerint Principes veteris Europae in concilio, quod habendum ferunt.

Pacis studium exhortatur etiam imperia Europae ut id prospiciant, quod mature providendum est in illam perniciem, quae minatur omnia divina atque humana miscere doctrinis et factis immanibus.

Caedes infanda Elisabethae Augustae omnibus bonis moerori fuit. Aliena illa clarissima foemina a re civili, religione et humanitate illustris, a viro suo atque Austriae et Hungariae populis diligebatur. In eius corde cultrum proditorie defixit quidam Lucheni, obbrobrium et dedecus naturae, factioni illi addictus, quae conatum omnem parat in rerumpublicarum exitium.

EGNATIUS.

ACTA SANCTAE SEDIS

LITTERAS, iussa, decreta, responsa, quae Sedes Apostolica, aut Sacrae Congregationes Romanae dederint, summatim vel quandoque etiam per integrum referemus, eaque, quum res postulet, explanabimus. Quod alterum si fiat, nunquam doctrina nostra confisi, eoque minus ad arbitrium conficiemus, sed auctoritate suffulti magni nominis virorum, et, quum in promptu sit, ipsius Apostolicae Sedis.

Non omnia tamen, quae ex pontificiis Congregationibus prodierint, prodenda curabimus: sed ea tantum seligenda, quae omnibus ubique catholicis, aut universo clero, aut saltem nationi alicui scitu necessaria nobis videbuntur: uti sunt, quae legem constituant, explanent, definiant, abrogent; quae viam quaestionibus magni ponderis tractandis persolvendisque aperiant; quaeque de sacris ritibus, privilegiis Sodalitatum, indulgentiis ceterisque huiusmodi agant. Quibus omnibus addere satagemus, si qui Cardinales, aut Episcopi creati, aut de Ecclesia optime meriti honoribus aucti fuerint.

Quare *Vox Urbis*, quae Urbis praecipue sunt, fideliter referet.

Primo nunc, ea tantum damus, quae plures adhuc latere facile est; quamquam a longo tempore lata.

S. R. ET U. INQUISITIONI

Propositae quaestiones:

1ª An in facultate facta Ordinariis locorum dispensandi, in mortis articulo et quando non suppetit tempus adeundi Sanctam Sedem, *super impedimentis quantumvis publicis, matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus*, contenta intelligatur facultas dispensandi super *impedimento impediente mixtae religionis*.

Responsum, die 18 martii 1891, *negative*

2ª An super impedimento *disparitatis cultus, etiam in articulo mortis, non aliter dispensari possit*, nisi sub praescriptis conditionibus.

Responsum, die 18 martii 1891, *cautiones etiam in articulo mortis esse exigendas.*

3ª An parochus possit ad sepulturam ecclesiasticam dare corpus mulieris aut viri catholici, cum infideli vinculo tantum civili coniuncti, quem in mortis articulo invenerit sensibus destitutum.

Responsum, die 8 iulii 1898, *dari posse sepulturam ecclesiasticam*, si fidelis signa poenitentiae dederit, tamen *evulgatis resipiscentiae signis, et vetitis ecclesiasticis pompis, et solemnitatibus exequiarum: quod si in aliquo casu circumstantiae extraordinariae concurrant*, adeundum esse Ordinarium, eiusque mandatis obtemperandum.

S. CONGREGATIONIS CONCILII

DECRETUM

SUPER EXCARDINATIONE ET ORDINATIONE CLERICORUM

datum die 20 iulii 1898.

« 1° Excardinationem fieri non licere nisi iustis de causis, nec effectum undequaque sortiri, nisi incardinatione in alia dioecesi executioni demandata.

« 2° Incardinationem faciendam esse ab Episcopo non oretenus, sed in scriptis, absolute et in perpetuum, id est nullis sive expressis, sive tacitis limitationibus obnoxiam; ita ut clericus novae dioecesi prorsus mancipetur, praestito ad hoc iuramento ad instar illius quod Constitutio *Speculatores*, pro domicilio acquirendo praescribit (1).

« 3° Ad hanc incardinationem deveniri non posse, nisi prius ex legitimo documento constiterit alienum clericum a sua dioecesi fuisse in perpetuum dimissum, et obtenta insuper fuerint ab Episcopo dimittente, sub secreto, si opus sit, de eius natalibus, vita, moribus ac studiis opportuna testimonia.

« 4° Hac ratione adscriptos posse quidem ad ordines promoveri. Quum tamen nemini sint cito manus imponendae, officii sui noverint esse Episcopi, in singulis casibus perpendere, an, omnibus attentis, clericus adscriptus talis sit, qui tuto possit absque ulteriori experimento ordinari, an potius oporteat eum diutius probari. Et meminerint - quod sicut nullus debet ordinari, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis ecclesiis - ut *in cap. 16. sess. 23 de reform.* Tridentinum statuit; ita pariter nullum esse adscribendum novum clericum, nisi pro necessitate, aut commoditate dioecesis.

« 5° Quo vero ad clericos diversae linguae et nationis oportere ut Episcopi in iis admittendis cautius et severius procedant, ac nunquam eos recipiant, nisi requisiverint prius a respectivo eorum Ordinario, et obtinuerint secretam ac favorabilem de ipsorum vita et moribus informationem, onerata super hoc graviter Episcoporum conscientia.

« 6° Denique quoad laicos, aut etiam quoad clericos, qui excardinationis beneficio uti nequeunt, vel nolunt, standum esse dispositionibus Const. *Speculatores*, quae ratae ac firmae semper manere debent ».

THOMAS.

(1) Scilicet: clericum *vere* et *realiter habere animum* in dioecesi, cui inscribitur perpetuo manendi.

EPISTULARUM COMMERCIUM

Cl. EUGENIO L. - **Genevam.** - Tuas litteras perlibenter accepimus. Quae autem scribis de *Voce Urbis*, nobis magnopere probantur; tibique et habemus et plurimas agimus gratias. Vale.

Cl. CAROLO P. - **Florentiam.** - Opus *plenum aleae* sine dubio suscepimus. Illud vero, Deo opitulante, amicis litterarumque studiosis faventibus, nos expleturos esse speramus. Tibi omnia auspicatissima precamur. Plura otiosi, ac privatim.

Rev.mo BENEDICTO F. - **Lutetiam Parisiorum.** - *Vocem Urbis* tibi vehementer commendamus, eiusque exemplaria istis adolescentibus perlegenda, multaque sociorum nomina ad nos mittenda tibi cordi fore confidimus.

Cl. PETRO S. - **Mediolanum.** - Libri, quem ad nos misisti, recognitio in proximis habebitur numeris. Gratias plurimas ob amplissimas laudes, quibus *Vocem Urbis* extulisti.

Ampliss. IOSEPHO W. - **Berolinum.** - Exemplaria *Vocis Urbis* ad quos designasti mittenda curabimus

Rev. FRANCISCO C. - **Neapolim.** - Nomen et subnotationis pretium accepimus. Gratias, et vale.

Cl. ALOISIO B. - **Genuam.** - Maxima sumus laetitia affecti quum audivimus, te ex Sicilia in istam celeberrimam urbem pro tuis in studiorum rempublicam meritis, docendi causa transductum fuisse; quem honorem tibi gratulamur. Res tuas in mensem decembrem; magnamque ad eas conficiendas adhibebimus curam. De satirae romanae natura scripturus est amicus Lucius Te stare promissis atque valere iubemus.

Ampliss. VINCENTIO L. - **Augustam Taurinorum.** - Maxime perdolentes, quod ex oculis laboras, Deo preces adhibemus ut quam citissime convalescas, bonaque in posterum fruaris valetudine. *Vocis Urbis* interea memento, eique operam sedulam ne te pigeat tribuere.

A SECRETIS.

AENIGMA

(VULGO ITALICE *SCIARADA*)

Pars prior interdum velis ornatur et auro,
Altera pars prisco tempore nummus erat.
Uno iuncta simul verbo pars utraque gentem
Rapto viventem belligeramque notat.

Ex sociis qui huius aenigmatis interpretationem ad ephemeridis moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet libellum, omnibus suis numeris expletum, a societate S. Ioannis et S. Augustini typis elegantissime editum, cuius est inscriptio:

LEONIS XIII
IN MARIAM VIRGINEM
FLOSCULI

Pretium annuum in Italia est Lib. 6 - Alibi, Lib. 8.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex Officina Forzani et Socii.